

האם רוסיה חוזרת כשחקן ביטחוני בסוריה?

גאורגי פורוסקון | 30 בדצמבר, 2025 | גיליון 2077

כשנה אחרי עליית אלשרע לשלטון ניכרת התקרבות מחודשת בין רוסיה לסוריה, בפרט בתחום הביטחוני. זאת, לאחר תקופה של חשדנות וזהירות בתחילת הדרך, שילוב של מאמצי ריצוי דיפלומטיים מצד מוסקבה והפנמה בדמשק של האיומים הביטחוניים על סוריה. בחודשים האחרונים נרשם דיאלוג אינטנסיבי בין משרדי ההגנה והצבאות של שתי המדינות, לרבות בחינת סיוע לשיקום צבא סוריה והרחבת הפריסה הרוסית בשטח מדינה. אמנם טרם זוהה מימוש התוכניות בשטח, אך בכל מקרה התגבשות שותפות ביטחונית זו אינה משרתת את ישראל, ואף מייצרת סיכונים ליכולת הפעולה שלה.

בחודשים הראשונים שלאחר נפילתו של אסד לפני כשנה, היחסים בין השלטון הסורי החדש לבין רוסיה (שסייעה לאסד עד הימים האחרונים טרם כיבוש דמשק) נותרו קרירים. אמנם הרוסים לא גורשו בכוח (הצלחה גדולה, בהתחשב בגורל הכוחות האיראניים וחזבאללה, שלחמו לצד רוסיה נגד HTS – Hay'at Tahrir al-Sham), אך הנוכחות הצבאית שלהם בסוריה התכווצה דרמטית – מה שגרם בין היתר לצמצום הפקטור הרוסי על חופש הפעולה הישראלי במרחב הסורי, במיוחד לאור העלייה הניכרת בפעילות הקינטית של צה"ל במהלך סוף 2024 נגד פוטנציאל היכולות של צבא סוריה.

עם השתלטות אלשרע נאלצו הרוסים לפנות את כוחותיהם מאתרי פריסה ברחבי סוריה לבסיסי הקבע [וקיפלו](#) את מרבית היכולות הצבאיות. הכוחות הנוותרים [סבלו](#) במשך חודשים ממגבלות תנועה קשות מחוץ לשערי המאחזים שלהם בחוף, כלי שייט עוכבו מלהיכנס לנמל טרטוס, החברות הרוסיות איבדו במהרה [חוזי ניהול ופיתוח](#), ובאופן כללי הרוסים נתקלו בחשדנות רבה.

תחושת חוסר האמון הסורית ברוסים התעצמה במהלך העימותים שהתרחשו במארס 2025 בין עלוויים תושבי החוף הסורי לבין מיליציות תומכות אלשרע, כאשר בעקבות מעשי רצח המוניים בעיירות העלוויות בחרו הרוסים [לפתוח את שערי בסיס חמימים](#) בפני אלפי תושבים מקומיים הנסים על נפשם ובכך מנעו ככל הנראה מסע הרג נוסף. מקרה זה היה אחד הביטויים הפומביים הבוודדים, [הנם שלא היחיד](#), לשיתוף פעולה רוסי מתמשך עם קבוצות מיעוטים בסוריה, ששליטת דמשק עליהן אינה מלאה.

במציאות זו, רוסיה מצאה עצמה בעמדה רגישה: אחרי שנים של השקעה ישירה בהצלת משטר אסד, היא נאלצה להתאים את מדיניותה להיעלמות בן חסותה מן הזירה, מרבית נכסיה בסוריה אבדו ורק בסיסי הקבע שהחזיקה נותרו נקודת אחיזה במציאות של משטר חדש ובלתי ידידותי. כדי לשפר את המצב השברירי, כבר בתחילת 2025 החלה מוסקבה לאותת בדבר רצונה ביציבות בסוריה ובשיתוף פעולה עם דמשק החדשה. אולם פריצת הדרך האמיתית התרחשה רק החל מחודשי הקיץ, לאחר

מספר מהלכים מצד מוסקבה שהכינו את הקרקע לכך, וכן התפתחויות בסוריה עצמה (אזור דרום סוריה), שהטו את השלטונות החדשים לגישה פרגמטית יותר כלפי רוסיה.

מצד הרוסים ננקטו כבר מהחודשים הראשונים לשלטון אלשרע צעדים בוני אמון, ביניהם משלוחי חיטה [ודלק](#), פניות ושליחת משלחות רמות דרג ([משלחת רמת דרג ממשרד החוץ](#), מכתבים [ושיחות טלפון](#) מצד הנשיא ולדימיר פוטין). פניות אלה כללו הצעות לשיתופי פעולה כלכליים והומניטריים, כולל שיקום תשתיות אנרגיה סוריות, הגדלת סיוע חומרי ומזון, ואף עלה רעיון להפוך את חמימים וטרטוס ל'[האבים' של סיוע הומניטרי](#), תוך הדגשת הבנתו של המצב המדיני החדש וכוונה למעבר ליחסים מאוזנים יותר וכן קבלת הדרישה הסורית לבחון מחדש את ההסכמים שנחתמו בין מוסקבה לממשלת אסד. מסרים אלה הכשירו את הרחבת השיח גם לנושאים רגישים יותר – בפרט שיתוף הפעולה הביטחוני.

במקביל, בעקבות הסלמה שהתרחשה בדרום המדינה התגבשה בדמשק הבנה שרוסיה עשויה למלא תפקיד מועיל בייצוב סוריה. בחודש יולי, בתגובה לגל אלימות נוסף נגד המיעוטים (עימותים בין הבדואים תומכי המשטר לבין הקהילה הדרוזים) ישראל [תקפה](#) בהפגנות ולאווריום בלב דמשק, בעודה מעבירה מסר של נכונות להתערב כדי לסייע לדרוזים. נראה שהיה זה האירוע שהביא את הסורים להבנה כי הרוסים יכולים להביא תועלת כשותף ביטחוני כלפי חוץ: כשבועיים לאחר מכן, ב-31 ביולי ביקרו ברוסיה לראשונה שרי החוץ והביטחון של סוריה ונפגשו בין היתר עם פוטין. בעקבות זאת נודע על [עניינה של דמשק להחזיר כוחות רוסים למרחב דרום סוריה](#) בקרבת הגבול עם ישראל – בדומה לתצורה שבה שהתה המשטרה הצבאית הרוסית בתקופת אסד, כאמצעי לבלימת ישראל.

מאז שולב הרכיב הביטחוני במפגשים בין הצדדים. בעוד שהסורים חיפשו דרכים לגייס סיוע רוסי, מוסקבה ניצלה את ההצעות לשיתוף פעולה בעיקר כמנוף לשפר את עמדה ביחס לסוגיות שהיו חשובות לה – מעמד הבסיסים בראשן. נושאי תיאום ביטחוני, לרבות בחינת סטטוס הבסיסים הרוסים, סיוע לשיקום צבא סוריה ופריסה מחודשת של הכוחות, נידונו בספטמבר במסגרת [משלחת בין ארגונית](#) לדמשק בראשות סגן ראש ממשלת רוסיה אלכסנדר נובאק. בראשית אוקטובר דנה [משלחת מטעם משרד ההגנה הרוסי](#) לסוריה בין היתר בסוגיות העלאת כשירות הצבא ותחזוקת ציוד צבאי. במקביל, באותם הימים, הרמטכ"ל הסורי ביקר במוסקבה כדי לבחון [רכש אמל"ח](#) ואפשרויות תיאום בין הצבאות.

גולת הכותרת של הידוק היחסים בין המדינות הייתה הביקור שנערך ב-15 באוקטובר אלשרע במוסקבה והאירוח המפואר שזכה לו מצד הנשיא פוטין. במסגרת המפגש, נשיא סוריה טען כי [ההסכמים הקיימים בין שתי המדינות יכולים](#) – מה שהעיד גם על כוונה לשמר את מעמד הבסיסים הרוסים בחוף, בהתאם לאינטרס הרוסי. ניכר כי אלשרע אינו מעוניין לספק לרוסיה את מידת ההשפעה שהייתה לה בעידן אסד, זאת במסגרת מאמצי גיוון משענות ובמקביל לקשרים שהוא בונה מול מדינות אחרות, ביניהן ארצות הברית, טורקיה ומדינות המפרץ. עם זאת, הפסגה חיוקה את מגמת הידוק השיח המדיני-דיפלומטי והביטחוני ובעקבותיה נרשמו מגעי המשך בין זרועות הביטחון. בפרט, בסוף אוקטובר התקיים ביקור [שר ההגנה הסורי](#) במוסקבה, שבמסגרתו נידון שיתוף פעולה צבאי בילטרלי. לאחר מכן, באמצע חודש נובמבר נסע סגן שר ההגנה הרוסי לדמשק ו[משלחת צבאית רוסית-סורית](#) משותפת סירה במחוז קוניטרה שבדרום סוריה, כעדות לקידום פריסה מחודשת של הכוחות הרוסים במרחב. בסוף דצמבר ביקרה במוסקבה משלחת נוספת בראשות שרי החוץ והביטחון הסורים, שכללה גם נציגי מודיעין צבאי סורי. דווח כי בפגישה עם פוטין [נדונו](#) בין היתר שדרוג מערכות צבאיות סוריות והרחבת שיתוף הפעולה בתחומי מחקר ופיתוח.

לצד שיתוף הפעולה הביטחוני, רוסיה שואפת למלא תפקיד דיפלומטי דומיננטי בהידברות הסורית-ישראלית. לאחרונה דווח כי קיימות [הבנות רוסיות-אמריקאיות](#) בנושא. הממשל האמריקאי, השקוע בשיח בילטרלי עם השלטון בדמשק (שכנראה מחשיב את וושינגטון כשותף עדיף על פני מוסקבה) לא הביע עד כה עמדה פומבית ברורה אשר לראיתו את התפקיד הרוסי בסוריה. מצד אחד, כך עשויה להיווצר הזדמנות למוסקבה לתרום לעיצוב עמדת של הבית הלבן, ומצד שני כך יתאפשר גם לישראל לפעול במקביל, תוך הבהרה לממשל מהם האינטרסים והצעדים של רוסיה ועד כמה הם שונים מאלה של ישראל.

תובנות ומשמעויות לישראל

היגיון הפעולה הרוסי מול אלשרע הוא ייצוב מעמדה של רוסיה במרחב בתנאים החדשים. בתמורה לעיגון מחדש של הסכמי הנוכחות, בראש ובראשונה בבסיסי הקבע בחוף ולצד זאת כנראה גם בפרויקטים כלכליים, מוסקבה נכונה להציע לדמשק פתרונות למצוקה הצבאית, לרבות שירותי סיוע לצבא (תיקון, אימונים, רכש אמל"ח), תיאום ביטחוני והפרסות כחיץ שיגביל את ישראל.

אמנם אין עדיין אינדיקציה לחתימה על הסכמים בנושא, ממדי הסיוע טרם ברורים ויש לקחת בחשבון את המלחמה באוקראינה כגורם המגביל את המשאבים הרוסים, אך סביר להניח כי מבחינת שיקום הצבא ביכולתה של רוסיה לשפר את היכולות הסוריות בתחומים שלא יצריכו ממוסקבה השקעת משאבים כבירים, לרבות תקשורת, תורת לחימה ומימונויות טכנולוגיות. לחומרה – תיתכן אף הספקת יכולות בסיסיות בתחומי הגנ"א, טיס ושייט. האינטרס הסורי בפריסת כוח רוסי באזור דרום סוריה צפוי להשתלב באינטרס לייצר נקודת חיכוך (מגע) נוספת עם ישראל, אשר תאפשר למוסקבה לשוב ולחזק את המנוף על ירושלים, אשר נחלש במידה ניכרת עם נפילת אסד.

רוסיה מדגישה [פעם](#) אחר [פעם](#) כי נוכחותה הצבאית בסוריה מתקבלת באהדה על ידי מדינות האזור – ובכך בונה הצדקה להמשך ואף הרחבת שהייתה. מוכרים דיווחים על כך [שירושלים עצמה הביעה רצון לשמר את הבסיס הרוסי בסוריה](#) כמשקל נגד להשפעה טורקית – מה שמסייע לרוסיה להצדיק את תכנית הפריסה המחודשת. אך [טורקיה סיועה לרוסיה](#) בחודשים הראשונים לשלטון אלשרע לקיים את השיח עם דמשק, וכעת [רוסיה מנצלת](#) את החשש הישראלי (והטורקי) לגבי מאזן ההשפעה במרחב כדי להתחזק בעצמה. כמו כן, אנקרה תוכל במידת הצורך לגייס את משאבי הצבא שלה לפעילות בסוריה, בעוד שלמוסקבה משאבים צבאיים מצומצמים בזירה, כך שרוסיה לא מעוניינת בעימות. בהתבסס על הבדלי הפוטנציאל הצבאי הזמין במרחב שלא יאפשרו לרוסיה לכפות את רצונה בכוח, ניתן להסיק כי מאמץ לבלימתה של התפשטות טורקית בסוריה, אם זו תתרחש, אינו אינטרס רוסי.

הנוכחות הצבאית המוגבלת של רוסיה בסוריה בשנה האחרונה אפשרה חופש פעולה ישראלי כמעט מלא במרחב הסורי. אך בחודשים האחרונים המגמה המדינית השתנתה ואם הרוסים יחלו בהתאם לתרגם אותה למציאות השטח – חופש הפעולה הישראלי עלול להיפגע, הגם שלא לממדים שהיו בתקופת אסד. בפרט, אם הציפיה הרוסית להסדרה מחודשת של סטטוס בסיסי הקבע תתממש, תעלה הסבירות להחזרה של חלק מהיכולות הרוסיות לפריסה מבצעית, כאשר המרכזיות שביניהן הן הגנ"א (וגילוי) ארוך טווח, יכולות אוויריות וימיות, מערכי ל"א ולחומרה – מערכי איסוף (סיגינט).

מבחינת ישראל נדרשים לכן שיח ישיר או בתיווך מערבי מול סוריה לשם קידום הסדרה ביטחונית, זאת לאחר חידוד עקרונות הגישה הישראלית (קיום אדומים ומרחבי פשרה) למשא ומתן וכן הידוק תיאום

מדיני מול ארצות הברית ואירופה. במקביל נדרשת הצנעת סוגיות הקשורות לסוריה בשיח עם רוסיה ו"ויתור" על שירותיה ככוח מאזן/מתווך באזור. זאת, על מנת לצמצם את המנופים הרוסיים על ישראל מתוך הזירה הסורית, כל עוד ניתן להתקדם להסדר בליווי חיצוני ידידותי יותר, כלומר: ארצות הברית.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט